

GÖTEBORGS UNIVERSITET
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

Spelar kvinnor roll?

En kvantitativ undersökning om huruvida
andelen kvinnor i kommunfullmäktige påverkar kvalitén i barnomsorgen

Kandidatuppsats i
Statsvetenskap
HT 2010
Hadi Ala
Handledare: Anders Sundell
Antal ord: 6005

Abstract

Studien syftar till att pröva teorin om närvarons politik utifrån en svensk, kommunal, kontext. Uppsatsen kommer därför att undersöka huruvida en ökad andel kvinnor i politiken ger effekt på det politiska utfallet. Teorin om närvarons politik menar att kvinnliga politiker är mer lämpade att representera kvinnor då de delar liknande erfarenheter med dem och på så sätt antas dela samma politiska intressen.

Ett av de politiska områden, som lyfts fram av teorin, som ett särskilt politiskt område där kvinnor antas ha gemensamma intressen är barnomsorg. Uppsatsen kommer därför att studera sambandet mellan andel kvinnor i kommunfullmäktige och kvalitén i barnomsorgen. Detta görs genom en kvantitativ, statistisk, jämförelse av Sveriges 290 kommuner där korrelationen mellan variablerna undersöks.

Resultatet av studien visar att det inte finns något kausalt samband mellan andel kvinnor i kommunfullmäktige och kvalitén i barnomsorgen. Teorin om närvarons politik kan inte förklara den variation i kvalité som finns bland kommunernas barnomsorg. Detta kan innebära att teorin är att anses som försvagad, men en mer trolig förklaring till uppsatsens nollresultat är barnomsorgens starka politiska ställning i Sverige. En ställning som kan ha lett till att kvinnors effekt på just detta område har, med tiden, försvunnit då även manliga politiker har anammat vikten av en god barnomsorg.

Nyckelord: Närvarons politik, intressen, kvinnor, barnomsorg.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Teori	2
2.1 Kausal mekanism	4
2.2 Tidigare forskning	6
3 Syfte och frågeställning	8
4 Metod	9
4.1 Operationaliseringar	9
5 Data	14
5.1 Resultat	14
6 Slutsats	19
7 Avslutande diskussion	20
Källor	22

1 Inledning

Kvinnor är i regel underrepresenterade i de nationella parlamenten runt om i världen (Wängnerud 2009:52), så även i Sveriges kommuner och landsting (SCB 2007:27, 38). Debatten om en lagstiftad kvotering eller en självreglerande lösning på den ojämlika maktfördelningen mellan könen har förts under en längre tid.

Teorin om närvarons politik utgår ifrån antagandet att män och kvinnor har olika politiska intressen. Skillnader som är en konsekvens av ett ojämlikt samhälle, där kvinnor och män behandlas olika. Dessa skillnader tros även leda till olika erfarenheter i det vardagliga livet. På så sätt skapar kvinnorna, gemensamma, politiska intressen som skiljer sig ifrån männens (Phillips 2000:84-86; Wängnerud 2009:52).

Teorin menar att en låg andel kvinnor i de politiska församlingarna inte enbart är orättvis ur en ren matematisk synvinkel utan menar istället att den låga andelen kvinnor i de politiska församlingarna leder till en politisk diskriminering där kvinnors intressen förbises. En jämlik politisk representation är inte ett självändamål i sig. Istället resonerar teorin att en ökad andel kvinnor skulle påverka det politiska utfallet på ett sådant sätt att det gynnade kvinnor som samhällsgrupp (Phillips 2000:84-86; Wängnerud 2009:52). Teorin menar därmed att politiska församlingar där kvinnor är underrepresenterade missgynnar kvinnor och deras intressen.

Förutom att kvinnor har andra åsikter och i förlängningen antas agera annorlunda än män antar teorin även att kvinnor intresserar sig för andra politiska områden än män. Flera politiska områden lyfts fram av teorin som särskilda ”kvinnoområden”. Ett vanligt förekommande område är barnomsorgen, där kvinnor antas ha ett större intresse i väl fungerande barnomsorg än män (Celis 2007:87). Detta intresse grundar sig i kvinnornas ofördelaktiga position i barnomhändertagandet i det egna hemmet. Barnomsorgen ses, idag, av de allra flesta som en grundläggande del i den svenska välfärden. Den står, i vart fall, för en betydande del av de offentliga utgifterna (Svaleryd 2009:187, 190).

För att testa teorins förklaringskraft måste vi även pröva ett av teorins primära grundantaganden. Nämligen om kvinnliga politiker har någon politisk effekt på ett politiskt utfall, så som kvalitén i barnomsorgen. Än mer förenklat kan man fråga sig; spelar kvinnor roll?

2 Teori

Närvarons politik grundar sig på kvinnor och mäns olika erfarenheter i det vardagliga livet och hur dessa erfarenheter leder till olika intressen. Dessa intressen leder i sin tur till att kvinnor har andra politiska attityder och prioriteringar än män. Enligt närvarons politik delar kvinnor vissa gemensamma erfarenheter. Exempelvis är barnafödande en helt kvinnlig ensak, men kvinnor skiljer sig ifrån männen på flera andra områden, kvinnor har oftast sämre betalt, de missgynnas i fördelningen av det obetalda arbetet i hemmet och de utsätts i större utsträckning för sexuella trakasserier (Wängnerud 2009:52; Phillips 2000:84-86). Det vore även logiskt att tro att kvinnor, som på grund av sitt biologiska och sociala kön exponeras i större utsträckning för den generella välfärden, uppfattar välfärden annorlunda än män. Det är just sådana skillnader i erfarenhet som tros leda till skillnader i attityder och, i förlängningen, intressen.

I forskarvärlden är detta ett kontroversiellt och omdebatterat ämne (Wängnerud 1999:14-15; Wängnerud 2009:53). Närvarons teori vänder sig mot delar av åsiktsrepresentationens förenkling av verkligheten. En förenkling som innebär att partier, inför val, presenterar sina politiska program som väljarna får stödja eller förkasta. På så sätt antas väljarna veta vad för politiska reformer som är att vänta under den kommande mandatperioden (Wängnerud 1999:14-15). Phillips (2000) argumenterar för att ett sådant synsätt är orealistiskt då ett politiskt valprogram aldrig kan vara tillräckligt heltäckande för att på ett detaljerat sätt informera väljarna om allt partiet kommer att ägna sig åt (55-56, 96-97). Inte heller kan partierna och dess företrädare förutspå alla politiska beslut som kan komma att behandlas. Istället lyfts politikernas sociala egenskaper fram, teoriförespråkarna menar att politikerna bör, likt en spegelbild, återge folkets sociala bakgrund för att på så sätt representera de olika samhällsgrupperna. Genom att politikerna delar samma sociala bakgrund som allmänheten skulle deras agerande bättre stämma överens med folkviljan (Wängnerud 1999:16).

Närvarons politik utgår därför ifrån antagandet att sociala erfarenheter formar politiker och deras förutsättningar i deras politiska arbete. Ens sociala bakgrund anses ge effekt på den enskilde politikerns prioriteringar och preferenser och på så sätt påverkar detta politikerns agerande. En samhällsgrupp som, gemensamt, delar en social bakgrund tros även dela liknande politiska och ekonomiska intressen. Med avstamp i detta grundantagande formuleras ytterligare ett antagande, nämligen den att kvinnliga politiker är mer lämpade att driva politik som ligger i kvinnors intresse därför att de, som tidigare nämnts, har en egenupplevd erfarenhet av att vara just kvinna (Phillips 2000:84-86; Wängnerud 2009:52).

Det finns oenigheter i forskarvärlden om vad som bör anses ligga i kvinnors intressen (Phillips 2000:85-87). Vissa, vida, politikerområden lyfts fram som potentiella kvinnliga områden. Traditionellt brukar områden som omvårdnad och utbildning associeras till kvinnors intressen. Ett annat politikerområde som frekvent nämns är barnomsorg. Det lyfts fram i litteraturen att just detta område bör ligga i kvinnors direkta intresse (Celis 2007:87). Tidigare forskning visar att det finns både skillnader i inställning mellan manliga och kvinnliga politiker till barnomsorg men också skillnader i politisk effekt. En ökad andel kvinnor i en politisk församling leder till ökade anslag till området barnomsorg, detta i relation till andra politikerområden (Svaleryd 2009:186, 189, 192, 196-197).

Forskningen resonerar att kvinnor, utifrån rationella intresseskäl, bör efterfråga en, av allmänheten, organiserad barnomsorg. Trots att fördelningen av arbete har blivit mer jämställt, mellan män och kvinnor, fortsätter kvinnor att åta sig en större del i det obetalda arbetet i hemmet (Sayer 2005:296-297). Detta innebär en mer ofördelaktig positionering i konkurrensen på arbetsmarknaden. Avsaknaden av en organiserad barnomsorg skulle med stor säkerhet innebära att kvinnorna fick ta ett, än större, ansvar i den obetalda barnomsorgen i det egna hemmet. För att kvinnor ska ha möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden och förvärvsarbete krävs således en väl fungerande barnomsorg. Denna del i välfärden bör ligga i kvinnors rationella intresse då det ger dem, som samhällsgrupp, en starkare ekonomisk ställning och, som enskilda individer, en mer fördelaktig privatekonomi. En ökad belastning av obetalt arbete och en minskad möjlighet till förvärvsarbete skulle onekligen resultera i att kvinnor hamnade i en utökad beroendeställning till sin partner och samhället.

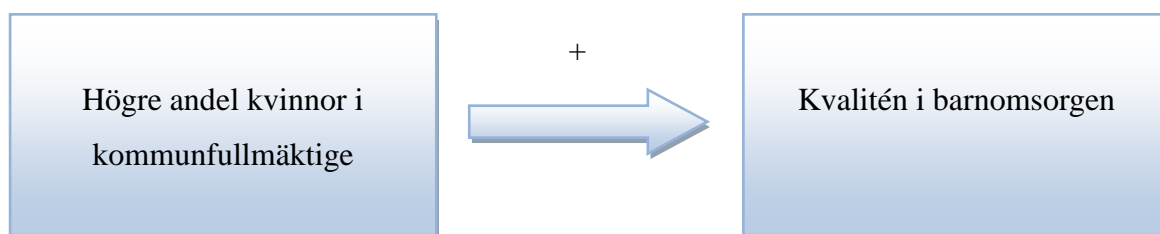
Kritikerna hävdar att det är omöjligt att försöka få alla samhällsgrupper representerade, raljant lyfts andra tilltänkta samhällsgrupper som skulle kunna anses vara i behov av representation; nyktra, ungdomar, främlingsfientliga, skåningar, idrottsutövare och bilister. Till detta svarar teoriförsvararna att det endast är representation av sociala grupper, där det finns skäl att tro att en förändring av det politiska innehållet skulle bli aktuellt vid deras inträde, som är av intresse (Phillips 2000:53, 61-62; Wängnerud 1999:18-19). En låg andel kvinnor i de politiska församlingarna vore inte särskilt intresseväckande om det inte ansågs vara en direkt konsekvens av en strukturell, social och därmed politisk, diskriminering (Wängnerud 1999:20).

Teorin anser inte att kvinnors intressen tillvaratas i en tillräcklig stor utsträckning i politiska församlingar som domineras av män (Phillips 2000:85). Därför argumenterar teorin att kvinnliga politiker är bäst lämpade att representera kvinnors intressen, då de i högre grad delar samma

erfarenheter som de kvinnor vars intressen de förväntas representera (Wängnerud 2009:52, 61; Phillips 2000:12-13). Skillnader i erfarenheter, och i förlängningen intressen, kommer inte att, på ett adekvat sätt, representeras av en församling där endast vissa erfarenheter finns företrädda, detta med eller utan den godaste av välviljor från den hegemoniska gruppen i en politisk församling (Phillips 2000:70).

Förutsatt att kvinnor har andra intressen än män är det logiskt att anta att en ökad andel kvinnor i en politisk församling resulterar i att kvinnors intressen tillvaratas i större utsträckning och implementeras politiskt (Bratton & Ray 2002:429). Skillnaderna i intressen tros alltså ge utslag i form av skillnader i politik. Teorin förutspår därmed att kvinnliga politiker tenderar att fokusera på andra politiska frågor än män. Teorin menar även att kvinnor i vissa avseenden kommer vilja fatta andra beslut än män, beslut som de kvinnliga politikerna anser ligga i kvinnors intresse (Bratton & Ray 2002:429; Phillips 2000:89-90).

Figur 2.1 Modell över min hypotes som utgår ifrån antagandet om att en högre andel kvinnor i kommunfullmäktige har en positiv påverkan på kvalitén i barnomsorgen.

Närvarons politik är, som tidigare nämnts, en omstridd teori (Wängnerud 2009:53). Frågan baseras till stor del på att kvinnor som grupp har egna intressen som män inte har. Kritikerna frågar sig om kvinnor verkligen är en så pass homogen grupp med gemensamt utstakade intressen. Om kritikernas misstankar visar sig stämma faller hela teorin. Finns inte ett gemensamt intresse kan det heller inte förväntas att kvinnor kommer resonera eller agera annorlunda än män. Teoriförsvarena hävdar dock bestämt att intressen inte alltid behöver vara tydligt formulerade för att existera.

Argumentationen om ett könsbundet intresse baseras inte på tron om ett enhetligt kvinnligt intresse utan på de könsskillnader som påträffas vid olika sorters attitydundersökningar (Phillips 2000:85-87).

2.1 Kausal mekanism

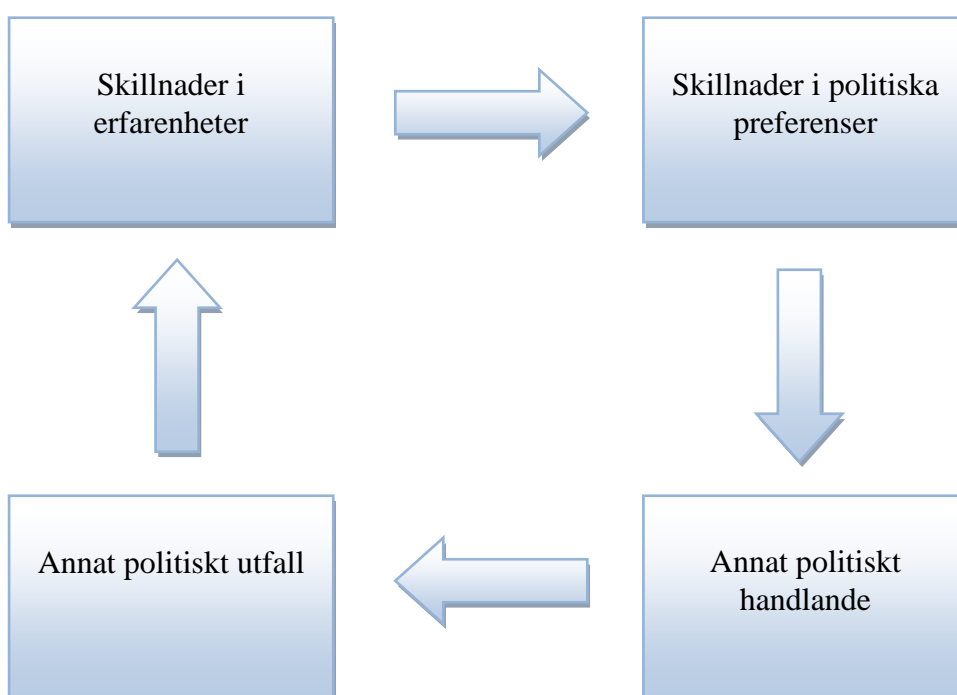
Närvarons politik grundar sig på tanken att en ökad andel kvinnor bör leda till skillnader i policyskapandet. Men situationer med en kvinnlig majoritet i de beslutande församlingarna är få.

Istället förväntas en förändring i den politiska dynamiken vid kvinnornas inträde. Ju fler kvinnor desto mer fokus läggs på de frågor som ligger i kvinnors intressen. Detta gör kvinnorna genom att skriva motioner i ärenden som intresserar dem, rikta interpellationer och genom att vara med i det politiska arbetet i partierna och på så sätt mejsla fram den politiska dagordningen.

När en fråga väl blivit belyst har kvinnorna ytterligare möjligheter att påverka policyskapandet genom att delta i debatten. Givet att skillnader existerar mellan män och kvinnors intressen kommer kvinnorna argumentera för sin sak. På så sätt lyfts aspekter som tidigare inte lyfts då andelen kvinnor varit färre. Nu när dessa erfarenheter finns bättre representerade kan det vara förväntat att dessa erfarenheter kommer till tals för att övertyga församlingen. Detta innebär alltså att kvinnor inte nödvändigtvis måste uppgå till en absolut majoritet för att det ska ge effekt på policyskapandet. Genom en ökad andel kvinnor i en politisk församling är det rationellt att tro att frågor som ligger i kvinnors intressen, i högre grad, kommer att lyftas för behandling.

En ökad andel kvinnor tros också kunna leda till att männen intar en mer positiv och öppen attityd gentemot kvinnors intressen (Bratton & Ray 2002:429; Wängnerud 2010:5). I vissa fall kommer kvinnornas intressen att överensstämma med andra gruppers intressen. Då kan potentiella allianser skapas i ett försök att säkra en majoritet (Phillips 2000:87).

Figur 2.2 Modell över den kausala mekanismen. Kvinnors erfarenheter skiljer sig ifrån männens, detta leder till skillnader i politiska preferenser vilket i sin tur leder till att kvinnliga politiker handlar annorlunda än sina manliga kollegor. Handlandet tros resultera i ett annat politiskt utfall. Detta utfall skall då gynna kvinnor och deras intressen.

2.2 Tidigare forskning

I en amerikansk studie gjord av Bratton & Ray (2002) undersöks sambandet mellan andel kvinnor och andel barn som har förskoleplats. Med avstamp i teorin formulerar de en hypotes som föreslår att en ökad andel kvinnliga politiker i en församling leder till en högre andel barn med förskoleplats. Resultatet av studien går i en tydlig riktning:

These results indicate a substantial positive [...] relationship between the proportion of women in the council and the provision of child care (Bratton & Ray 2002:432).

Den samlade forskningen i området visar också att det finns ett klart samband mellan könsskillnader i församlingar och sättande av den politiska dagordningen (Bratton & Ray 2002:429). Den visar även att kvinnliga politiker stärker kvinnors intressen i församlingarna (Lindgren & Vernby 2007:11; Wängnerud 2010:4).

Manliga och kvinnliga ledamöter tenderar att ha skilda intresseområden i sitt politiska engagemang. I en undersökning avseende parlamentsledamöterna i Sveriges Riksdag 1985 konstaterar 52 % av kvinnorna att socialpolitik, familjepolitik, äldrevård och sjukvård är frågor som ligger dem närmast. Samma siffra för männen är endast 11 %, en differens på 41 % (Wängnerud 2009:52-53). Tydliga mönster av kvinnlig överrepresentation, i Riksdagen, återfanns inom områden som social välfärd, samtidigt som samma mönster för underrepresentation fanns inom områdena ekonomi och teknik (Wängnerud 1999:67-68).

Kvinnliga politikers syn på sig själva och sina roller verkar också skilja sig från männen. I en undersökning gjord 1988 fick svenska riksdagsledamöter rangordna vem och vilka man företrädde i Riksdagen. Både männen och kvinnorna ansåg att partiet var den högste uppdragsgivaren, men därefter skilde de sig åt. På andra plats bland de kvinnliga ledamöterna hamnade representation av kvinnor medan representation av kvinnor hamnade på en nionde plats bland de manliga ledamöterna. Dessa resultat visar att synen på vem man representerar, som politiker, skiljer sig åt beroende på om man är man eller kvinna (Wängnerud 1999:133; Wängnerud 2010:6-7).

Även graden av engagemang för kvinnofrågor skiljer sig mellan manliga och kvinnliga riksdagsledamöter. 1994 svarade 54 % av de tillfrågade kvinnliga riksdagsledamöterna att det var en mycket viktig uppgift för dem att föra fram kvinnors intressen och åsikter. Bland de tillfrågade männen var det endast 4 % som ansåg att det var en mycket viktig uppgift (Wängnerud 1999:134). I samma undersökning frågade man ledamöterna om vilka kontakter man, i egenskap av politiker,

tagit med kvinnoorganisationer. Även där skiljde sig männen från kvinnorna. 4 % av de tillfrågade männen svarade att de hade tät kontakt med kvinnoorganisationer. Bland de kvinnliga ledamöterna var samma siffra 51 % (Wängnerud 1999:136-137). Det framgår tydligt att de kvinnliga riksdagsledamöterna ser sig själva som kvinnornas representanter, i betydligt större utsträckning än vad de manliga ledamöterna gör.

Men kvinnor har även effekt på politiken. I en studie genomförd av Lindgren & Vernby uppmärksammar man ett kausalt samband mellan andelen kvinnor i kommunstyrelserna och förekomsten av beslut som erbjöd deltidsarbetande kommunanställda heltidstjänster (2007:9,16,18-19,21). Dock uppmättes inget samband mellan andelen kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna och förekomsten av heltidsbeslut. Författarna menar att kvinnors närvaro ger utslag i politiken om de återfinns på högre politiska poster (Lindgren & Vernby 2007:14,18,20,22).

Även effekt i budgetpolitiken kan uppmätas, i och med kvinnors intåg i de beslutsfattande församlingarna har tidigare empiri visat att staters utgifter tenderar att öka i takt med att fler kvinnor tar plats i de beslutsfattande församlingarna (Wängnerud 2009:58, 65).

Dessa studier visar att kvinnliga politiker, inte enbart har andra intressen och prioriteringar än sina manliga kollegor utan att de även ger effekt på den förda politiken. Deras närvaro ger utslag på flera av de indikatorer som forskarna har valt att studera. Det är inom områden som social välfärd och dess undergrupperingar som kvinnliga politikers effekt har varit tydligast och mest framträdande.

3 Syfte och frågeställning

Trots det ökade intresset för teorin finns flera områden som måste utforskas mer noggrant. Man efterlyser såväl jämförande fall studier samt kartläggningar över de kausala mekanismerna, men även mer detaljerade studier som exempelvis beskriver de förändringar som sker när kvinnliga politiker tar plats i beslutande församlingar efterfrågas (Wängnerud 2009:65-66).

Bratton & Rays studie (2002) av norska kommuner kommer fram till slutsatsen att det finns ett kausalt samband mellan andel kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna och tillgängligheten av barnomsorg (432). De slår därmed fast att ju större andel kvinnor det finns i de politiska församlingarna desto bättre tillgänglighet av barnomsorg återfinns. Liknande fallstudier av andra länder finns i dagsläget inte. Det är heller inte ovanligt att lokala politiska församlingar försummas som analysenheter, forskningen tenderar att istället rikta in sig på de nationella parlamenten. Det är inte heller vanligt att de, eventuella, politiska effekterna av en ökad kvinnorepresentation varit föremål för den tidigare forskningen. Istället har forskningen fokuserat på skillnader mellan kvinnliga och manliga politikernas intressen och motiv i sina respektive politiska engagemang.

En väl fungerande barnomsorg torde vara av intresse för kvinnor som samhällsgrupp. Kvinnor missgynnas ekonomiskt, i relation till männen, genom att ta ett större ansvar i det obetalda arbetet i hemmet (Sayer 2005:296-297). Avsaknaden av en väl fungerande barnomsorg skulle otvivelaktigt innebära att kvinnor tvingades ta det ansvaret. Detta skulle öka deras avstånd till det betalda arbetet och försvåra deras position i konkurrensen på arbetsmarknaden. En väl utbyggd barnomsorg innebär goda möjligheter för kvinnor att förvärvsarbeta och skapa sig en starkare ekonomisk ställning. En god barnomsorg bör således ligga i kvinnornas intresse.

Det är i ljuset av detta som min studie blir relevant och aktuell. Studien syftar därför till att pröva teorin om närvarons politik utifrån en svensk, kommunal, kontext. Jag syftar därför till att undersöka huruvida en ökad andel kvinnor i politiken ger effekt på ett politiskt område, jag väljer att undersöka den kommunala barnomsorgen. Genom att utreda sambandet kommer studien berika forskarsamhället och förhoppningsvis beskriva en del av de, eventuella, förändringar som sker då kvinnliga ledamöter tar plats i politiken. Teorin om närvarons politik existensberättigas med ett enkelt antagande; en ökad representation av kvinnor ger politisk effekt, en effekt som antas ligga i kvinnors intresse. Frågeställningen blir därför: Korrelerar en hög andel kvinnor i kommunernas fullmäktigeförsamlingar med god barnomsorg?

4 Metod

Detta är en förklarande studie med teoriprövande ambitioner. Studien jämför Sveriges 290 kommuner, där korrelationen mellan andel kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna och kvalitén på barnomsorgen undersöks. Med anledning av det stora antalet analysenheter kommer jag att använda mig av en statistisk design, studien är därmed kvantitativ (Esaiasson m.fl. 2010:37-38, 102-103, 106-107).

4.1 Operationaliseringar

Nu ska de teoretiska definitionerna tilldelas flera operationella indikatorer som ska hjälpa mig att svara på mina frågeställningar och uppnå uppsatsens syfte. Jag kommer nu att förklara vilka indikatorer jag har använt och varför jag valt att använda dem.

Den oberoende variabeln i teorin om närvarons politik anses vara andel kvinnor i en beslutande församling. I takt med att fler kvinnor väljs in i en församling kommer även den förda politiken att förändras (Phillips 2000:70; Wängnerud 2009:65). Jag har valt att se till svenska kommunfullmäktiges könssammansättning daterat till 2006.

I Lindgren & Vernbys studie (2007) framkommer det att kvinnors effekt på förekomsten av rätten till heltidsanställning är mest framträdande på de högre nivåerna i den kommunpolitiska hierarkin. Andelen kvinnor i fullmäktige visar sig inte korrelera med förekomsten av kommunala heltidsbeslut. Det är istället förekomsten av kvinnliga kommunstyrelseordföranden som har det starkaste sambandet med förekomsten av kommunala heltidsbeslut men även andelen kvinnor i kommunstyrelsen ger effekt på den beroende variabeln (9, 14, 16, 18-19, 22).

Jag väljer ändå att undersöka svenska fullmäktigeförsamlingar. Trots Lindgrens & Vernbys resultat ställer sig teorin om närvarons politik allmängiltig till en åtskillnad mellan olika politiska församlingar. Teorins grundantagande bygger på att kvinnor i en politisk församling ger effekt på den politik som församlingen antar att föra. Teorin gör inte skillnad på olika församlingar, inget i teorin indikerar att olika församlingar skulle vara olika mottagliga av effekten av kvinnlig närvaro.

Kommunfullmäktige är fri att välja kommunstyrelsens ledamöter, det finns inget lagtvång att de måste vara fullmäktigeledamöter. Däremot är det brukligt att kommunstyrelsens ledamöter väljs ut ur fullmäktiges församling. En hög andel kvinnor i fullmäktige bör därför resultera i en hög andel kvinnor i kommunstyrelsen, eller tvärtom. Därtill, bör tilläggas, att kommunfullmäktige är kommunens högsta politiska organ enligt kommunallagen (SFS 1991:900).

Fullmäktigeförsamlingarnas politiska och juridiska vikt gör dem än mer intressant att användas som analysenheter i min studie.

Det finns dock ett medvetet glapp mellan mätåren av andel kvinnor i fullmäktige samt de övriga indikatorerna som ska representera andra variabler. Det glappet finns för att säkerställa könets sanna inverkan på politiken. Ett politiskt beslut i området skola ger inte nödvändigtvis utslag i verksamheten omedelbart. Det finns en fördröjning i processen och därför använder jag mig av data som beskriver andelen kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna 2006 samtidigt som all andra data beskriver andra år inom samma mandatperiod. Jag är väl medveten om att vissa beslut har snabbare genomslag än andra, dock finns det anledningar att tro att ekonomiska satsningar som ska resultera i ökad personaltäthet och färre barn i barngrupperna tar längre tid och är mer trög gående. Det är med anledning av denna, presumtiva, fördröjningseffekt som jag har valt att mäta den oberoende variabeln ifrån en tidpunkt och de beroende variablerna ifrån en senare.

Jag är även medveten om att fullmäktiges sammansättning inte är statistiskt. Ledamöter kan lämna in begäran om entledigande och de kan avvika av andra skäl, detta kan innebära att min data förändras med tiden. Kvinnor lämnar sina kommunfullmäktigeuppdrag i lite högre utsträckning än män, men skillnaden är inte så pass stor att den skulle, på ett signifikant sätt, störa min studie. Därtill bör tilläggas att en ersättare kallas in för att tjänstgöra efter den avhoppade ledamoten. Flera svenska partier använder sig av varvade listor för att säkerställa en, någorlunda, jämn könsfördelning i fullmäktigeförsamlingen (SCB 2007:83-84). Inget föranleder mig att tro att det är mer vanligt med manliga ersättare än kvinnliga.

Min beroende variabel, god barnomsorg, är en teoretisk definition utan tydliga, mätbara, indikatorer. Men för undersökningens skull måste denna definition operationaliseras. Bratton & Ray väljer i sin studie (2002) av norska kommuner att se till andelen barn som har förskoleplatser. En sådan operationalisering skulle för min studie vara obrukbar. I en svensk kontext ses inte detta som ett kvalitetsmått, erbjudandet av förskoleplatser var enligt den då gällande Skollagen (SFS 1985:1100) ett grundläggande lagkrav som kommunerna var tvungna att tillhandahålla för barn vars föräldrar förvärvsarbetade eller studerade.

Skollagen ställde istället, i andra kapitlet första paragrafen, ett eget kvalitetsmått; lagstiftaren lyfte fram barngruppernas storlek samt personaltätheten som mått på en god barnomsorg. Riksdagen mätte således den teoretiska definitionen av god barnomsorg med dessa två operationella indikatorer (SFS 1985:1100). Men även den definitionen har sina brister. Den missar många andra

delar av kvalitetsaspekterna inom en god barnomsorg. Små barngrupper och en hög personaltäthet garanterar nödvändigtvis inte en hög kvalitet i barnomsorgen (Skolverket 2001). Men jag mäter de indikatorer som Riksdagen anser vara mest lämpade för att undersöka kvalitén i barnomsorgen.

Som tidigare nämnts är en god barnomsorg ett svårt teoretiskt begrepp att mäta. För att säkerställa att min operationalisering av god barnomsorg är så bred och grundlig som möjligt kommer jag att undersöka ytterligare en beroende variabel som lyfts fram som en viktig aspekt i barnomsorgen. Andel av personal med pedagogisk högskoleutbildning är ett kvalitetsmått som regelbundet används av skolverket. Visserligen används den inte som ett kvalitetsmått i den gamla skollagen men, den används av Skolverket som ett återkommande nyckeltal som presenteras årligen i Skolverkets publikationer (Skolverket 2010).

Jag väljer alltså att använda mig av två beroende variabler, antal inskrivna förskolebarn per 100 årsarbetare, denna siffra tar hänsyn till både möjliga barnstorlekar samt personaltäthet i respektive kommun, samt andel av personal med pedagogiskt högskoleutbildning, som förhoppningsvis ger en fingervisning av personalens kompetens. Med dessa två operationaliseringar av god barnomsorg anser jag mig ha täckt in stora delar av vad som kan anses vara viktiga mått av en god kvalitet i barnomsorgen. Dessa är således samma indikatorer som Riksdagen och Skolverket lyfter fram.

Barnomsorg är till sin omfattning allt för stor och indelat i allt för många subgrupperingar för att på ett enkelt sätt undersökas. Därför väljer jag att se till just förskolan och dess verksamhet. Inget föranleder mig att tro att förskolan skulle skilja sig i ett allt för stort avseende från den övriga barnomsorgen och på så sätt omöjliggöra generaliserbarheten av mina resultat.

Det finns ytterligare anledningar till att välja god barnomsorg som min beroende variabel och svenska kommuner som mina analysenheter. Barnomsorgen gör ett stort anspråk på den kommunala budgeten och på så sätt upptar den en stor del av vad som anses vara kommunpolitiska angelägenheter. Kommunerna är, i princip den enda utföraren av dessa tjänster. Sveriges kommuner står för 40 procent av Sveriges offentliga utgifter och de åtnjuter ett starkt självstyre. Sist bör det även nämnas att data från detta område är lättillgängligt vilket förenklar en kvantitativ undersökning (Svaleryd 2009:187, 190).

För att kontrollera för bakomliggande variabler kommer jag likt Bratton & Rays studie (2002:431) kontrollera för den politiska styrningen i kommunfullmäktigeförsamlingarna samt kommunernas

ekonomiska situation. Tidigare forskning visar att socialdemokratiska partier tenderar att, i högre utsträckning än borgerliga partier, nominera fler kvinnliga kandidater högre upp på vallistorna (Wängnerud 1999:34-35). Partiernas ideologiska hemvist påverkar även partiernas resursfördelning i den kommunala styrningen. Tidigare forskning indikerar att socialistiska politiker värderar, i relation till andra politikerområden, barnomsorgen högre än borgerliga politiker (Svaleryd 2009:189, 195). Kommunens ekonomiska situation påverkar även den kvalitén, då barnomsorg är en resurskrävande verksamhet. En resursstark kommun bör således ha bättre förutsättningar att upprätthålla en god barnomsorg.

De politiska majoriteterna kommer att delas in i socialistiska och borgerliga majoriteter. Jag väljer att se till kommunstyrelsens ordförandes partitillhörighet för att avgöra majoritetens ideologiska hemvist. Ordförandens partitillhörighet avgör hans eller hennes blocktillhörighet.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet kommer att räknas som socialistiska och Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna kommer att räknas som borgerliga.

I de få fall ordförandeposten innehas av en politiker vars parti är ett lokalt parti och inte återfinns i rikspolitiken, kommer jag att se till de övriga samarbetspartiernas blocktillhörighet för att avgöra om det är en socialistisk eller borgerlig styrning. Med övervägande borgerliga partier i samarbetet kommer jag att klassa styret som borgerligt och med övervägande socialistiska partier klassar jag styret som socialistiskt.

Det finns flera klara brister med denna klassificering. Den är något godtycklig då den inte tar hänsyn till den kommunala kontexten. Det är inte nödvändigtvis så att alla kommunpartier är homogena och har samma ideologiska inriktning runt om i landet. Inte heller beter sig alla kommunpartier lika. I vissa fall är kommunstyrelsens ordförande från ett borgerligt parti men majoriteten utgörs tillsammans med flera partier från det socialistiska blocket, eller tvärtom. Sådana blocköverskridande samarbeten är inte ovanliga. Men det är, trots allt, det bästa och enklaste sättet att mäta den politiska styrningen i kommunerna, en bakomliggande variabel jag måste undersöka. Uppdraget som kommunstyrelsens ordförande är, trots allt, att betrakta som det, enskilda, politiska uppdraget med mest makt och inflytande (Lindgren & Vernby 2007:13). Då variabeln är dikotom kommer borgerligt styrda kommuner anges med siffran noll och socialistiskt styrda kommuner med siffran ett i den statistiska analysen.

Kommunernas ekonomiska situation väljer jag att operationalisera med hjälp av data över kommuninvånarnas medelinkomst. Denna data beskriver kommuninvånarnas medelinkomster för

året 2008, det är endast de medborgare som var över 20 år samt folkbokförda i kommunen som är upptagna i statistiken. Siffrorna som anges i analysen är utskrivna i tusental kronor. Visserligen framkommer inte kommunernas totala skatteintäkter i det talet, inte heller framgår det vilken efterfrågan på barnomsorg som finns i kommunen. Inte heller tar den hänsyn till statens omfördelningspolitik mellan kommunerna. Den visar dock vilken skattebas kommunen har att handskas med. Detta innebär att kommunernas potentiella ekonomiska välstånd mäts. Resursstarka kommuner bör ha höga medelinkomster och mer resurssvaga kommuner bör, således, ha lägre medelinkomster.

5 Data

Som jag tidigare nämnt ämnar denna undersökning till att utröna det eventuella sambandet mellan andel kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna och god kvalitet i barnomsorgen. All data jag kommer att använda mig av är sekundärdata, insamlat av en tredje part. De källor jag använder mig av är, i stor utsträckning, vanligt förekommande i tidigare forskning. Trots att jag enbart använt mig av välrenommerade statliga myndigheter och andra kända institutioners material kan jag inte garantera riktigheten i den data som ligger till grund för uppsatsen. Felaktigheter i det insamlade materialet kan därmed överföras till min uppsats.

Den data som beskriver den oberoende variabeln andel kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna har hämtats ifrån Statistiska centralbyråns statistisk över allmänna val (Internet 1 Statistiska centralbyrån). Data som beskriver den beroende variabeln förskolebarn per 100 årsarbetare samt andel personal med pedagogisk högskoleutbildning har hämtats ifrån Skolverkets personalrapport från 2008 (Internet 2 Skolverket).

Jag använder mig även av två kontrollvariabler. Data över kommuninvånarnas medelinkomst har, även den, hämtats ifrån Statistiska centralbyråns uppgifter över hushållens ekonomi (Internet 3 Statistiska centralbyrån). Sist har jag använt mig av data över den politiska styrningen som jag hämtat ifrån Sveriges kommuner och landstings rapport över kommunstyren (Internet 4 Sveriges kommuner och landsting).

5.1 Resultat

Jag börjar med att genomföra en bivariat regressionsanalys mellan min oberoende variabel, andel kvinnor i fullmäktige, och min första beroende variabel, barn per 100 årsarbetare, för att se om det överhuvudtaget finns ett kausalt samband.

Tabell 5:1 Regressionsanalys. Beroende variabel: Antal inskrivna barn per 100 årsarbetare.
Ostandardiserad b-koefficienter, standardfel inom parantes.

	Modell 1. Andel kvinnor
Andel kvinnor	-0,062 (0,440)
Intercept	534,487*** (18,669)
N	290
R ²	0,000

*** = $p < .001$ ** = $p < .01$ * = $p < .05$.

Källor: Statistiska centralbyrån 2006; Skolverket 2008.

B koefficienten visar (- 0,062) vilket är styrkan i sambandet. Men då resultatets signifikans inte når upp till konventionella säkerhetsnivåer kan man inte tala om ett kausalt samband. Det samband vi ser kan vara ett resultat av statistisk osäkerhet då signifikansen överstiger 0.05. Det vi istället ser är en negativ tendens mellan, den oberoende variabeln, andel kvinnor i fullmäktige, och den beroende variabeln, antal inskrivna barn per 100 årsarbetare.

Genom R² värdet kan vi se hur stor del av variationen bland analysenheterna, kommunerna, som min oberoende variabel kan förklara, i det här fallet är förklaringskraften 0,000. Vi kan därför konstatera att andel kvinnor i fullmäktige inte har någon som helst förklaringskraft på den variation som finns bland kommunernas kvalité i barnomsorgen.

Jag går nu vidare med analysen för att kontrollera för bakomliggande variabler men för att framförallt säkerställa att inga undertryckta samband existerar mellan de olika variablerna. Med anledning av detta genomför jag nu en multivariat regressionsanalys där jag för in kontrollvariablerna politisk styrning och kommuners ekonomiska situationen.

Tabell 5:2 Regressionsanalys. Beroende variabel: Antal inskrivna barn per 100 årsarbetare.

Ostandardiserad b-koefficienter, standardfel inom parantes.

	Modell 1.	Modell 2.
	Andel kvinnor	Andel kvinnor, politisk majoritet, medelinkomst
Andel kvinnor	-0,062 (0,440)	-0,008 (0,440)
Socialistisk styrning		-5,076 (5,016)
Medelinkomst		0,105 (0,081)
Intercept	534,487*** (18,669)	509,391*** (25,641)
N	290	289 ¹
R ²	0,000	0,013

*** = p <.001 ** = p <.01 * = p <.05.

Källor: Statistiska centralbyrån 2006, 2008; Skolverket 2008; Sveriges kommuner och landsting 2010.

I den multivariat regressionsanalysen som presenteras i tabell 1:2 ser vi att den tidigare tendensen mellan vår beroende och oberoende variabel nästan helt försvinner vid kontroll för de bakomliggande variablerna, politisk styrning och ekonomisk situation. Inga resultat i denna tabell är signifikant på konventionella säkerhetsnivåer. R² värdet är mycket lågt, detta innebär att personaltätheten i kommunerna beror, med stor säkerhet, på helt andra variabler än de jag har mätt. Jag finner alltså inget samband mellan min oberoende och beroende variabel.²

Jag går nu vidare och undersöker min andra beroende variabel, andel personal med pedagogisk högskoleutbildning, och dess relation till min oberoende variabel, andel kvinnor i fullmäktige. Först genomför jag en bivariat regressionsanalys för att se om det överhuvudtaget finns ett samband mellan dem.

1 Bortfall av data. Den politiska majoriteten i Färglanda var flytande, detta resulterade i att kommunen saknade en kommunstyrelseordförande för mandatperioden 2006-2010.

2 Det förekommer heller inget icke-linjärt samband.

Tabell 5:3 Regressionsanalys. Beroende variabel: Andel pedagogiskt högskoleutbildad personal. Ostandardiserad b-koefficienter, standardfel inom parantes.

	Modell 1. Andel kvinnor
Andel kvinnor	-0,082 (0,135)
Intercept	60,439*** (5,724)
N	290
R ²	0,001

*** = p <.001 ** = p <.01 * = p <.05.

Källor: Statistiska centralbyrån 2006; Skolverket 2008.

Inte heller här finner jag ett kausalt samband. Resultatets signifikans når inte upp till konventionella säkerhetsnivåer. Dock finns en negativ tendens mellan andelen kvinnor i fullmäktige och andelen pedagogiskt högskoleutbildad personal. För att även här kontrollera bakomliggande variabler och för att undersöka möjligheten för undertryckta samband går jag vidare och genomför en multivariat regressionsanalys.

Tabell 5:4 Regressionsanalys. Beroende variabel: Andel pedagogiskt högskoleutbildad personal. Ostandardiserad b-koefficienter, standardfel inom parantes.

	Modell 1. Andel kvinnor	Modell 2. Andel kvinnor, politisk majoritet, medelinkomst
Andel kvinnor	-0,082 (0,135)	-0,042 (0,132)
Socialistisk styrning		-0,390 (1,503)
Medelinkomst		0,108*** (0,024)
Intercept	60,439*** (5,724)	84,482*** (7,685)
N	290	289 ³
R ²	0,001	0,069

*** = $p < .001$ ** = $p < .01$ * = $p < .05$.

Källor: Statistiska centralbyrån 2006, 2008; Skolverket 2008; Sveriges kommuner och landsting 2010.

Den negativa tendensen minskar, resultatets signifikans är fortfarande under konventionella säkerhetsnivåer. Jag kan alltså inte finna ett kausalt samband mellan den beroende och oberoende variabeln.⁴

Notera dock att det finns ett tydligt samband mellan kommuners medelinkomst och andelen personal med pedagogisk högskoleutbildning, styrkan i sambandet mäter 0,108. Detta resultat är dessutom signifikant på en 99,9 % säkerhetsnivå. Multiplicerar man styrkan i sambandet med skillnaden i medelinkomst, mellan den rikaste och fattigaste kommunen, får man fram ett resultat som indikerar en presumtiv, 29 %, högre andel pedagogiskt högskoleutbildad personal i den rikaste kommunen jämfört med den fattigaste.

³ Bortfall av data. Den politiska majoriteten i Färglända var flytande, detta resulterade i att kommunen saknade en kommunstyrelseordförande för mandatperioden 2006-2010.

⁴ Det förekommer heller inget icke-linjärt samband.

6 Slutsats

Hypotesen att andel kvinnor i kommunfullmäktigeförsamlingarna korrelerar med god barnomsorg visar sig inte stämma. En hög andel kvinnor i kommunfullmäktige ger inte effekt på det politiska utfallet.

Vi kan initialt urskilja svaga tendenser mellan andel kvinnor i fullmäktige och god barnomsorg. Dessa tendenser minskar i styrka eller försvinner helt vid kontroll för kontrollvariablerna. När signifikansnivåerna tas med i beräkningen kan man helt utesluta alla samband mellan mina beroende och oberoende variabler då signifikansen aldrig når upp till konventionella säkerhetsnivåer. Ett samband måste existera och vara signifikant, annars riskerar sambandet att vara ett resultat av en statistisk osäkerhet, med andra ord; en slump.

Jag finner däremot ett annat signifikant samband i min studie. Det verkar som om min kontrollvariabel, medelinkomst, och min andra beroende variabel, andel pedagogiskt högskoleutbildad personal korrelerar, sambandet är signifikant samt förhållandevis starkt.

7 Avslutande diskussion

Analysen visar att det inte finns ett samband mellan en hög andel kvinnor i kommunfullmäktige och god kvalitet i barnomsorgen. Onekligen ställs följdfrågor om vad detta resultat innebär för teorin om närvarons politik, ska teorin anses som försvagad eller finns det andra förklaringar?

Jag tror att det kan finnas flera olika förklaringar som kan klargöra mina resultat. Den enklaste att ta till är att argumentera för att teorin är överdriven och har fått ett alldeles för stort genomslag i forskarsamhället. Flera kritiker menar att teorin inte har en tillräcklig förklaringskraft då inget i det teoretiska resonemanget pekar på att ett homogent och tydligt avgränsat kvinnointresse ens skulle existera. Att kvinnor, delvis, delar samma erfarenheter innebär nödvändigtvis inte att de definierar samhällsproblemen lika, än mindre sannolikt är att kvinnor som grupp är ense om hur dessa problem ska lösas. Dokumenterade skillnader mellan män och kvinnors intressen är inte tillräckligt för att legitimera en teori som antar att ett gemensamt kvinnointresse existerar. För att kvinnors närvaro ska ge politisk effekt behöver de, möjligtvis, en mer sammanhållen linje där de driver en gemensam agenda med tydliga mål.

En annan möjlig förklaring är valet av analysenheter, jag valde att studera svenska kommuners fullmäktigeförsamlingar. I Lindgrens & Vernbys studie från 2007 upptäcktes inget samband mellan andelen kvinnor i fullmäktigeförsamlingarna och deras beroende variabel, de noterade istället att det är förekomsten av en kvinnlig kommunstyrelseordförande som gav störst effekt på deras beroende variabeln samt andelen kvinnliga ledamöter i kommunstyrelsen. Deras undersökning visade alltså att andelen kvinnor gav effekt men att närvaron måste återfinnas högre upp i den kommunpolitiska hierarkin. Jag hänvisar därför den framtida forskningen till att undersöka relationen mellan andelen kvinnor i kommunstyrelsen och kvalitén i barnomsorgen och förekomsten av kvinnliga kommunstyrelseordföranden och kvalitén i barnomsorgen.

Den tredje möjliga förklaringen till mitt nollresultat är valet av politiskt område. Jag valde att undersöka svensk barnomsorg, ett politiskt område som teorin om närvarons politik lyfter fram som ett särskilt kvinnoområde. Barnomsorgen är, i Sverige, en grundläggande del av välfärdssamhället och har varit det under en längre tid. Bland de etablerade partierna finns en enighet om barnomsorgens vikt. Denna enighet finns bland både manliga och kvinnliga politiker. Denna samsyn kan ha resulterat i en politisk mättnad där det allra flesta politiker är överens om att Skolverket och Riksdagens kvalitetsmål är eftersträvansvärda. Då spelar inte längre kvinnors närvaro roll eftersom det politiska området är såpass inarbetat och cementerat i den politiska debatten. Detta synsätt lyfter Bratton & Ray fram i sin studie av norska kommuner. Kvinnor har,

enligt dem, en större möjlighet att påverka policyn när policyn är i en, så kallad, innovationsfas. Detta skulle möjligtvis innebära, i mitt fall, att kvinnors närvaro gav effekt när debatten om en skattefinansierad barnomsorg tog vid för första gången och området var, så att säga, jungfrulig mark. Om detta stämmer vore det av intresse för den fortsatta forskningen på området att försöka identifiera dessa politiker områden, som dels ligger i kvinnors intressesfär och som samtidigt är inne i en innovationsfas. Men även forskning om hur andelen kvinnor i fullmäktige och kvalitén i barnomsorgen korrelerat under, en längre, tid är en viktig fråga som måste besvaras för att vi ska än bättre kartlägga teorin om närvarons politik.

KÄLLOR

Bratton, K. & Ray, L. (2002) Descriptive Representation, Policy Outcomes, and Municipal Day-Care Coverage in Norway. *American Journal of Political Science*. Vol. 46, No. 2

Celis, K. (2007) Substantive Representation of Women: The Representation of Women's Interests and the Impact of Descriptive Representation in the Belgian Parliament (1900-1979). *Journal of Women, Politics & Policy*. 28: 2, 85 – 114

Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2010) Metodpraktikan, - konsten att studera samhälle, individ och marknad. *Nordstedts Juridik AB*

Internet 1 Statistiska centralbyrån (2006)

(Hämtad 2010-12-24)

<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Produkt.asp?produktid=ME0107&lang=1>

Internet 2 Skolverket (2008)

(Hämtad 2010-12-05)

<http://www.skolverket.se/sb/d/1665/a/15453>

Internet 3 Statistiska centralbyrån (2008)

(Hämtad 2010-12-24)

http://www.scb.se/Pages/ProductTables_116004.aspx

Internet 4 Sveriges kommuner och landsting (2010)

(Hämtad 2010-12-24)

http://www.skl.se/web/23_maktskiftet_sedan_2006_ars_val_1.aspx

Lindgren, K-O. & Vernby, K. (2007) Om Kvinnorepresentation och Rätten till Heltid, - kommunal ekonomi och politik. *Kommunforskning i Västsverige*. Vol. 11 No.4

Phillips, A. (2000) Närvarons Politik, - den politiska representationen av kön, etnicitet och ras. *Studentlitteratur Lund*

Sayer, L. (2005) Gender, Time and Inequality: Trends in Women's and Men's Paid Work, Unpaid Work and Free Time. *Social Forces*. Vol. 84, No. 1

Svaleryd, H. (2009) Women's Representation and Public Spending. *European Journal of Political Economy*. 25(2): 186-198

Skolverket. (2001) Maj Asplund Carlsson, Ingrid Pramling Samuelsson och Gunni Kärrby. Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola, -En kunskapsöversikt.

Skolverket PM (2010) *Enheten för utbildningsstatistik*. Dnr 71-2010: 00004

Statistiska centralbyrån. (2007) Demokratistatistisk rapport 7, Förtroendevalda i kommuner och landsting, - en rapport om politikerantal och representativitet.

Wägnerud, L. (1999) Kvinnorepresentation, - makt och möjligheter i Sveriges riksdag. *Studentlitteratur* Lund

Wängnerud, L. (2009) Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation. *The Annual Review of Political Science*. 12:51–69

Wängnerud, L. (2010) Diminished Gender Differences in the Swedish Parliament.

http://www.pol.gu.se/digitalAssets/1315/1315608_diminished-gender-differences-swepsa-grupp-10-lena-w.pdf